

Zouhar, Jan

[Blecha, Ivan. Edmund Husserl a česká filosofie]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická. 2004,
vol. 53, iss. B51, pp. 163-164

ISBN 80-210-3454-8

ISSN 0231-7664

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106772>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ale také ekologických rizik, nebezpečných látek v ovzduší, půdě a potravinách, a konečně ztrátu víry v základní civilizační hodnoty, například v pokrok a vědu. Nejistota jako ztráta bezpečí a nárůst bezpečnostních rizik je důsledkem křehkosti státu, který je sice vybaven řadou mocenských prostředků, ale mnohdy selhává, když je konfrontován s projevy moderní nejistoty. Rizika jsou produkována systémově, čelit jim má každý sám.

Radikální pluralismus a individualismus, do kterého podoba soudobé společnosti stále více přechází, neznamená pouhou mnohost věcí, institucí, názorů, ale je to v podstatě organizační princip, založený na pravidle dát slovo každému. Vztah vůči jinakosti neznamená tedy dnes nadřazenou toleranci, ale rovnoprávnost v přístupu ke slovu. Je zde problém, jak současně vychovávat k uplatňování tohoto principu a k odpovědnosti za překonávání násilí, bezpečnostních rizik a prosazování pocitu bezpečí. Jinými slovy – kde končí svoboda názorů a začíná kontrola jednání, které z těchto názorů vychází, případně eliminace rizik, které z tohoto jednání vyplývají pro ostatní.

Nabízí se otázka, jak se vyrovnat se skutečností, že v moderních společnostech je pramenem a zdrojem morálky dobrovolnost, ale že se v těchto společnostech stále věnuje velké úsilí tomu, aby svobodní lidé přejímali určitá stanoviska s představou, že tak učinili ve skutečnosti dobrovolně a z vlastní vůle, zatímco v tradičních společnostech, které jsou orientovány náboženským či ideologickým principem, je povinnost jednat podle určitých stanovených zásad vynucována „kolektivním duchem“. Tento problém střetu dvou způsobů východisek morálního přesvědčení a jednání se podle mého soudu projevuje i v současném vojenském úsilí o zajištění bezpečnosti některých krizových oblastí soudobého světa. Práce Eduarda Radvana přesvědčivě prokazuje, že žádný z přístupů k otázkám politiky a moci není s to zabránit bezpečnostním hrozbám a rizikům. Přesto však vyjadřuje důvěru v kritické myšlení, které může přispět k obnově ztracené jistoty zejména prostřednictvím etiky odpovědnosti a vytváření strategie řešení krizových situací.

Jan Zouhar

Ivan Blecha: *Edmund Husserl a česká filosofie*, Olomouc: Nakladatelství Olomouc 2003, 204 s.

Náš přední znalec fenomenologie Ivan Blecha shrnul a rozšířil v knize *Edmund Husserl a česká filosofie* analýzy Husserlových vztahů k českému prostředí a k ohlasu fenomenologie v české filosofii. Navázal významně na své dřívější průkopnické práce, například *Jan Patočka a ohlas fenomenologie v české filosofii* (1995), *Husserl* (1996), nebo *Jan Patočka* (1997), a svou knihou dále rozvinul zásluhou badatelskou práci na dějinách české filosofie 20. století.

První část práce Husserlovy kontakty s českým a moravským prostředím ukazuje, že Husserl se počítal mezi „Němce čistého smýšlení“, že jeho krédem byl „nacionální idealismus“ a že zpočátku viděl v 1. světové válce příležitost k tomu, aby Němci prosadili v Evropě svou vůdčí roli a své duchovní ideály. První světová válka pro něho sice znamenala hluboký otřes, ale stále věřil v přední roli německví. Blecha nás provází osudy Pražského filosofického kroužku, Husserlovou návštěvou Prahy v roce 1935 a okolnostmi úvah o jeho případné emigraci do Československa. Za mimořádně cennou a pro českého čtenáře objevnou pokládám druhou část monografie s názvem Husserlovy dopisy Patočkovi. Poprvé je zde v českém překladu předložen soubor dopisů, které Husserl a jeho paní adresovali Janu Patočkovi od 12. května 1933 do 29. ledna 1937. Ukazují na blízký vztah, který si Husserl postupně k Patočkovi vytvořil, a na jeho hluboký zájem o Patočkovu filosofickou práci. Je zajímavé sledovat, jak se Husserl poměrně rychle s Patočkou lidsky sblížil, až se mezi nimi vytvořilo skutečné přátelství.

Ivan Blecha naplnil svůj cíl: zjistil, co Husserl o české filosofii vlastně věděl, co sám z toho mohl pro sebe pokládat za inspirativní a s kterými českými filosofy se osobně setkal. Mezi jmény českých filosofů, která jsou v Husserlově díle a korespondenci zmíněna, jsou většinou jména adresátů jeho dopisů (Patočka, Rádl, Kozák), skutečnou duchovní inspiraci představují pouze Masaryk a Bolzano. Blecha podrobně a přesvědčivě ukazuje, jak Masaryk působil na Husserlovu odbornou orientaci, religiózní přesvědčení a mravní étos, a také v čem spočívá Bolzanův vliv na vznik fenomenologie. Největší pozornost je však v Blechově monografii přirozeně věnována vztahu Husserl

– Patočka. V první části práce si všímá jejich osobních styků, mj. i v souvislosti s Patočkovou habilitací, v druhé části (jak jsme již uvedli) se seznamujeme s korespondencí, ve třetí části Ohlas fenomenologie v české filosofii je klíčová kapitola Fenomenologie Jana Patočky věnována Patočkovu pokusu překonat s využitím podnětů Heideggerovy fundamentální ontologie transcendentální fenomenologii Edmunda Husserla a subjektivní fenomenologii (negativním platonismem). Rozhodující část Blechovy monografie je věnována české poválečné fenomenologii. V obsáhlém a promyšleně členěném výkladu jsou představeni jak ti, kteří byli a jsou fenomenologií pozitivně ovlivněni, tak také její kritici a odpůrci. Blecha zde dokáže být důsledný, ale současně nesmírně citlivý. Kapitola je dále členěna do oddílů Fenomenologie a marxismus (zde je pozornost věnována A. Mokrejšovi, K. Kosíkovi, M. Bayerové, I. Dubskému, K. Michňákovi, M. Průchovi, J. Černému, J. Piačkovi, J. Zelenému a E. Urbánkovi), Fenomenologie a politika (zde jsou zmíněni V. Bělohorský, V. Havel, P. Rezek a M. Bednář), Fenomenologie a základy věd (rozebrány jsou názory Z. Neubauera, L. Hejdánka, P. Vopěnky), Křesťanská interpretace Patočky a fenomenologie (připomenutí jsou R. Palouš, E. Kohák, J. Sokol, B. Janát), Fenomenologie a estetika (A. Mokrejš, Z. Mathausner, Z. Kožmín, V. Zuska a P. Rezek) a Fenomenologie ve filosofické diskusi (P. Kouba, I. Chvatík, P. Rezek, K. Novotný, I. Šrubař, J. Němec, L. Major, J. Čapek, M. Petříček, J. Michálek, J. Hroch, M. Pauza, M. Nohejl, J. Pavlík, J. Polívka, I. Kuna, A. Hogenová, O. Čálek, P. Hlavinka a L. Benyovszky).

V závěru Ivan Blecha shrnuje některé nejvýznamnější počiny české fenomenologie z hlediska evropských souvislostí. Patří mezi ně podle něho Kosíkova aplikace Heideggerovy filosofie na analýzu lidské praxe, Mokrejšův přístup k Husserlovu pojetí intersubjektivnosti, myslitelský výkon a občanský postoj Jana Patočky, Vopěnkovo využití fenomenologie při výkladu matematických problémů, estetická deskripce fenomenologie Z. Mathausera a historicko-filosofický přínos Pavla Kouby. Sympaticky působí zjištění, že ve středoevropském prostoru, který dnes představuje spolehlivé fenomenologické stanovisko, hraje česká fenomenologie důstojnou roli. Ivan Blecha na tom má velkou zásluhu.

Jan Zouhar

Vladimír Leško: *Philosophy of the History of Philosophy*, Prešov 2003, 249 s.

Problematika filozofie dějin filozofie patří už několik let mezi základní témata, kterými se zabývá přední slovenský filozof, profesor Prešovské univerzity Vladimír Leško. Jeho monografii, která vyšla v roce 1999 slovensky pod názvem *Filozofie dejín filozofie*, přeložil v loňském roce do angličtiny přední slovenský anglista a vynikající znalec filozofické terminologie Pavol Štekauer. Vladimír Leško navázal i na široce založený vědecký úkol, který řešil v druhé polovině devadesátých let minulého století a který přinesl dva kolektivní sborníky, jež byly vydány pod jeho editorstvím v letech 1998 a 1999.

Téma není v našich zemích zcela nové. Je možno připomenout, že koncem padesátých let, v roce 1958 na proslulé bibliické konferenci Filozofie v dějinách českého národa vystoupil Karel Kosík s hlavním referátem Dějiny filozofie jako filozofie, ve kterém proti pozitivistickému přístupu k dějinám filozofie zdůraznil pojetí dějin filozofie jako filozofie, jako součást filozofování. Nedávno pak u nás oprávněně zaujal Břetislav Horyna svou úvahou Jsou dějiny filozofie filozofii? ve které klade otázky, proč věnuje filozofie takový prostor historicky orientované sebereflexi a zda mohou dějiny filozofie substituovat filozofii.

Vladimír Leško vychází z klíčové role G. W. F. Hegela, který svými *Přednáškami o dějinách filozofie* učinil vztah filozofie ke svým vlastním dějinám významným filozofickým problémem. Dějiny filozofie přestaly být od té doby pouhou doxografií a staly se předmětem filozofie. Filozofie 19. a 20. století pak přinesla různé přístupy k filozofickému uchopení dějin filozofie. Z principu jednoty filozofie a dějin filozofie pak vycházejí hlavní modely, které Leškovi představují Hegel, Schelling, Marx, Nietzsche, Husserl a Heidegger, vedlejší modely, které chápou vztah filozofie a dějin filozofie volněji, reprezentují Windelband, Dilthey, Russell, Whitehead, Popper, Fink, Ga-